

potrošača postojati dodatni kapaciteti za primanje većeg mnoštva informacija. Potrošač će možda moći kontrolirati izbor, sadržaj i formu onoga što prima na načine koji mu danas nisu dostupni (što znači da masovni mediji kao manje-više jednosmjernje komunikacije neće opstati zauvijek.) Ovi stručnjaci daju elektronicima apsolutnu prednost u budućim masovnim komunikacijama.

Nakon ovoga prikaza autor iznosi svoju tezu da ideja o »kontroli misli« u vrijeme veoma razvijenih komunikacionih kanala možda nije ni moguća, jer »nove informacije koje stižu do nove publike, mijenjaju status quo i proširuju participaciju pojedinaca u društvenom procesu«, (mijenjajući način na koji pojedinci promatraju sebe i svoj položaj u društvu), smanjujući time mogućnost kontrole. Ovo bi moglo značiti da orvelijansko programiranje i izolacija cijelih populacija neće uspjeti, bar ne u globalnoj primjeni. Postoje razlozi da se vjeruje da će nove metode komunikacija učiniti »kontrolu misli težom a ne lakšom«.

Marshal McLuhan i njegovi sljedbenici iznijeli su tezu da je štampana riječ izum suprotan urođenoj prirodi čovjeka, pa prema tome novi elektronski mediji predstavljaju povratak bogatijem i prirodnijem načinu kojim ljudi participiraju u svojoj okolini, jer angažiraju više osjetila i više razina mozga. Ako je ta McLuhanova teza točna, intelektualna, emocionalna i društvena priroda modernog čovjeka toliko će se promijeniti pomoću elektronskih medija, da će štampa nestati. U poglavlju koje nosi naslov »Da li štampa umire?« autor negira ovu tezu, tvrdeći da je McLuhanovo predviđanje smrti štampe ne samo preuranjeno nego i suprotno svim postojećim dokazima. Po Bagdikianu, jedna od osnovnih prednosti štampe jest njezina trajna memorija. U tom smislu zamjena za štampu može biti »spremanje« informacija u kompjutore ili mikrofilmove, koji se već i upotrebljavaju ali su izvanredno skupi pa je njihova »domaća« upotreba nemoguća u bliskoj budućnosti. No, uvijek će se tražiti i »trajna memorija« koja omogućuje usporedbe prošlosti i sadašnjosti. Osim toga, moderna civilizacija ovisi o standardiziranim riječima a nepisano izražavanje varira od kulture do kulture i ponekad onemogućava komunikaciju. Štampa zato nije mrtva niti umire. Ona je samo prisiljena da u ljudskoj komunikaciji ostavi mjesta za novi način prenošenja informa-

cija i emocija — elektronsku reprodukciju slika i osjeta.

No, elektronika nema morala. Ona služi istini i laži s jednakim žarom. Njezina upotreba u prenošenju ljudskih ideja ovisi o onima koji izumljuju mašine i kontroliraju njihovu upotrebu. Ako se nove komunikacije ostvaruju zato da služe ljudima, potrebno je nešto više od novih mašina. Informacione mašine će djelovati onako kako to odrede njihovi ljudski učitelji. Ali će se nakon toga uloge promijeniti i mašine će, u svojoj impresionalnoj efikasnosti, od tada biti učitelji novih generacija ljudskih bića.

Autor ne tvrdi da će budućni događaji potvrditi predviđanja ove knjige. No, ukoliko ne budu jasne slabosti i opasnosti sadašnjih medija, novi tehnološki sistemi neće donijeti značajna poboljšanja u upotrebi informacionih mašina.

Ivana Morić

UTILITY AND CHOICE IN SOCIAL INTERACTION LYNNE OFSHE AND RICHARD OFSHE

**Prentice Hall, Inc., Englewood cliffs,
New Jersey 1970.**

»Opće stajalište, sa kojeg se polazi u ovom radu, analizirati ljudsko ponašanje iz perspektive stvaranja odluka, čak iako sadržaj, društveni okvir, te važnost specifičnih odluka većinom može varirati ...«

Navedene su riječi dio uvoda u knjigu »Utility and Choice in Social Interaction«. Autori prilaze analizi vrlo složenog fenomena — ljudskog ponašanja. Analiza se izvodi u jedanaest poglavlja knjige, koja predstavlja vrijednu studiju zanimljivu za svakog socijalnog psihologa i sociologa.

Prvo je poglavlje uvodno. Cilj je autora istaći značenje teorije o »ljudskom« stvaranju odluka. Radi ilustracije, oni navode knjigu von Neumanna i Morgensterna — »Theory of Games and Economic Behavior« (1944), koja je bila pionirsko djelo ove vrste. Ali, ne ostaje se samo na tome, jer »... cilj je ovog rada razviti i testirati potvrđeni, korisno utemeljeni model društvenog stvaranja odluka.«

»Socijalni izbor u koalicionoj igri« drugo je poglavlje knjige. Postavlja se nekoliko pitanja na koja se odgovara unutar

poglavlja. Koliki utjecaj ima nagrađivanje na izborno ponašanje? Utječe li na socijalni izbor želja za pravičnosti? Koliko je vjerojatna ova, a koliko ona pretpostavka?

U trećem poglavlju — »Teorija i model stvaranja odluka« opisuje se Humphreyev eksperiment; daje se njegova teorijska okosnica, prikazuje testiranje modela u svjetlu izvođenja eksperimenta, te izlažu uvjeti za primjenu modela na tzv. dvostruki problem oko izbora. »Ovaj se model može primijeniti na svaku izbornu situaciju, koja će se još jednom ponoviti, a u kojoj ga prate opisani uvjeti ...«

Siegelov rad na ovom polju pokazuje da je moguće formulirati matematički model kad su ispunjeni povoljni uvjeti.

U četvrtom dijelu koji nosi naslov »Analiza i model socijalnog izbora« primjenjuje se izložena teorija i opisani model da bi se analizirao proces koalicionog izbora. Dio predstavlja analizu dvaju očigledno odvojenih pravaca u istraživanju u socijalnoj psihologiji. Želi se pokazati da je teorijski moguće konceptualizirati partikularne kompleksne društvene situacije općenito u terminima teorije o stvaranju odluka.

Pod naslovom »Istraživačka strategija«, dat je peti dio knjige u kojem se opisuje nacrt istraživanja i način njegova izvođenja. Istraživanje se povezuje sa testiranjem osnovnih pretpostavki teorije. Pretpostavke su ordinarne prirode, obrađene teorijski i matematski. Dati su i shematski prikazi izvedenih pokusa uz pokušaj da se da primat matematskom objašnjenju eksperimenta, što je posebno istaknuto u šestom poglavlju koje nosi naslov »Ordinarno testiranje osnovnih pretpostavki«.

Sedmi dio knjige predstavlja opis »modela za jednake »alfa uvjete«, dok je u osmom dijelu opisan model za »nejednake »alfa' uvjete«. Prvi se model zasniva na primjeni dvaju nezavisnih testova u kojima je izvršena procjena »alfa« vrijednosti, koje su izvedene u dvije različite verzije. Drugi model obuhvaća primjenu empirijskog, jedinstvenog testa, koji se primjenjuje na najmanje tri primjera. U devetoj se glavi iznose rezultati navedenih dvaju testova. Vršiti se generalizacija teorije o odlučivanju. Ispituje se kakav je učinak na ponašanje unutar sistema u kojemu dolazi do slobodne interakcije individua. Vrlo sažeto, autori u desetoj glavi iznose razlike između istraživačkih programa, ali zato ne baš sažeto govore o »primje-

nama teorije na međusobno, ali dodatno povezane sisteme u posljednjem, jedanaestom poglavlju knjige.

Knjiga »Utility and Choice in Social Interaction« baca više svjetla na teoriju o donošenju odluka u definiranom društvenom kontekstu. Ovdje se daje slika dviju situacija, zaista povezanih, koje se analiziraju u terminima maksimizacije očekivane korisnosti teorije o donošenju odluka. Teorija se prvenstveno primjenjuje na ponašanje individua u koalicionoj igri. Autori pretpostavljaju da je moguće izvršiti generalizaciju teorije o ponašanju sistema tako da se izvrši međusobno slobodno povezivanje individua. Priloženi su i opisani testovi, a uključena masa podataka. Autori smatraju da su cilj: »razviti i testirati utvrđeni, na korisnosti utemeljeni model donošenja odluka ...« uglavnom postigli, a na nama je da kažemo da li je cilj zaista postignut.

Marija Paštar

Peter F. Drucker: »Die Zukunft bewältigen. Aufgaben und Chancen im Zeitalter der Ungewissheit«

Econ Verlag, Düsseldorf, 1972.

Drucker je jedan od najpoznatijih teoretičara suvremene organizacije. Iako je gotovo svaka njegova knjiga »sinteza« ažurnih saznanja o društvenoj organizaciji, ova je posljednja — poznata kao bestseler — to još i više. Iako je u cjelini Druckerov futurološki pristup dubiozan, on suvereno barata praktičnim primjerima kompleksnih organizacija u Americi, Kanadi, Njemačkoj kao i u Japanu.

Knjiga ima četiri dijela: I. Znanstvene tehnike, II. Od internacionalne privrede ka svjetskoj privredi, III. Društvo organizacija i IV. Društvo znanosti.

Prva dva dijela, posvećena razvoju tehnologije i tehnološko-socijalne organizacije u posljednjih sto godina, antecedentni su obrazac ekspanzivnih, gotovo »revolucionarnih« promjena koje iz retrospektive začas čine perspektivu: dinamika industrije, novog poduzetništva, socijalne politike itd. Transformacija se najplauzibilnije očituje u svjetskoj privredi. Njeni resursi su prvorazredno fleksibilni, svakog dana sposobniji za najzavidnije integracije. Takva je efikasnost rasta u stvari već posao solidne udžbeničke interpretacije, tako da od prve